

„Lélekvesztés ellen néphagyomány“ Vallomás és krónika

Az Isten a palócnak nemcsak vadregényes tájat teremtett, adott hozzá neki mesét és mesélőtehetséget is. S a mesélőkedvhez adott még a Jóisten olyan ízes tájszólást is a palócnak, amelyből hiány van kerek e világon. **Mikszáth Kálmán**, a „jó palóc“ az irodalmi örökkévalóságba mentette át a tájat, a mesét, Palócország mindennapi hőseit. S akkor mi, ennek az országnak őshonosai, megtehetjük-e, hogy nem szeretjük mindennél jobban a szülőföld hol kibomló, hol összezáródó, „föl és le“-tájakat, a tájanyelv oly lágyan és kerek szájjal megkomponált hangzóit!? A XXI. században a globalizáció mindenhol utolér bennünket, mindent elönt az egyenkultúra, a Coca Cola-jelenség igyekszik a tájanyelv szépségeibe is erőszakosan betolakodni. Szerencsére vannak, akik ennek ellent tudnak állni. A mese maga a felnevelő szülőföld, a mese az anyanyelv, a mese az erkölcsi tanulság ebben a zaklatott világban, amelyben sokan fölöslegesnek tartják az erkölcsöt. A mese, a palóc tájanyelv és a népviselet együvé tartozása egy nemzet értéke, évszázadok hagyománya. Ennek ápolása a szlovákiai magyarságnak is kötelessége.

Sokáig azt gondoltam, annak idején mindent megtanítottam a meséről, amit legjobb tudásom szerint lehetett. Most úgy érzem, a legfontosabbat mégsem: hogyan kell mesélni? Pedig nincs annál fontosabb! Általa telepedik meg az agy idegsejtjeiben az anyanyelv egy életre. A kedvvel átadott kincs, a beleéléssel történő mesélés az, ami hihetővé teszi a hihetlent is! A mese végén, amikor minden jóra fordul, amikor a Jó elnyeri méltó jutalmát, a Rossz pedig megérdemelt büntetését, felszakad a gyermeki sóhaj: de szép volt, de izgalmas volt, de jó volt! Ezért az érzelmi többletért megéri mesélni.

„Lélekvesztés ellen néphagyomány“, a hiteles népi kultúra visszaemlése a közösség életébe és az iskola falai közé – ez az egyik üzenete a *Palóc Mesemondó Versenynek*. 2007. márciusában és áprilisában a palóc tájnyelv teljes területén zajlottak a VI. Palóc Mesemondó Verseny regionális válogató versenyei, amelyeket a balassagyarmati döntő követett. A verseny meghirdetője és szervezője a szalóci székhelyű *Gombaszög Fejlesztéséért Alapítvány*, társszervezői a balassagyarmati *Mikszáth Kálmán Művelődési Központ*, a *Palóc Társaság* és a *Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége Rimaszombati Pedagógiai Központja*. A varázslatos mesevilág megálmodója **Fábián Edit**, segítője, a mese és a játék lelke, **Badin Ádám** volt. Az országos döntő szervezője **Jakus Júlia**, a balassagyarmati Mikszáth Kálmán Művelődési Ház előadója volt, a zsűri elnöki tisztét ebben az évben **Limbacher Gábor**, a balassagyarmati *Palóc Múzeum* igazgatója töltötte be.

Ipolyságtól Rozsnyóig közel 200 magyar óvodás és iskolás ajkán virágzott az ízes palóc szó. A szünetekben gyermekkorom kiszámolói, gyermekdalai, -játékai szórokoztatták a gyermeksereget és felnőtt közönséget, s úzték

tova a versenyláz izgalmát. **Écsi Gyöngyi**, **Varga Lea** és **Badin Ádám** játékmesterek varázslatai az elődöntők délelőttjein visszavarázolták a színpadra a nagyszülők gyermekkorának világát. Sok-sok mese volt egymásra és egymás mellé rakva ezeken a délelőttökön. A tornajai elődöntő például azért emlékezetes, mert a *Kazinczy Ferenc Magyar Tannyelvű Alapiskola* kisdíákjai is megmártózhattak a feledhetetlen délelőtt színes szórakozásaiban, részesei és szereplői lehettek Écsi Gyöngyi és **Kováts Marcell** *Árgyélus Színháza Hét búzaszem* című mese-színházának. Nagyszerű csábítás volt ez!

Azt mondják, Palócország fővárosa Balassagyarmat. Az állítás nem egészen fedi a valóságot. A Palóc Mesemondó Versenynek otthont teremtő város gesztusa elsősorban Mikszáthnak, a hagyománynak és az emlékezetnek szól, kevésbé a tájnyelvnek, mert az ott kiveszőben van. Balassagyarmat és környékének népe a köznyelvibe hajló, keményebb palócnnyelvet beszél, nem úgy, mint Nógrád és Gömör magyarjai. De a verseny országos döntőjének megszervezése a nyelvben még identitását őrző és ahhoz ragaszkodó palócságot idézte. Hasonló volt ez, mint a határokon túl rekedt magyarság sorsa. Az utóbbit a többség igyekszik bekebelezni, a magyarországi palócot meg a köznyelv veszejteli el.

Balassagyarmaton 2007. április 14-15-én 109 mesemondó találkozott. A Felvidéket két autóbuzsnyi mesemondó képviselte a seregszemen. A suhogós, ropogósra keményített alszósoknyák, slingelt ingvállak, duzzadó, húzott vagy plisszírozott felszósoknyák, tetszetős színekben pompázó pruszlikok, vállkendők, párták, gyolcsgatyák mind-mind egy letűnt világot idéztek. Kicsit archaikus, kicsit teremtett, mint az emberi épített világ, de szívet-lelket gyönyörködtető, gyermekkorunk letűnt, csodaszép világa. Emlékeimben megjelent a Medvesalja népviselete, a nehézselyem, berakott, ringó felszósoknyák, hímzett kötények, virágos fejkendők. S milyen isten adta természetességgel tudták a gyerekek viselni az öltözeteket! Mintha a nagymama éppen most varrta volna számukra!

A Balassagyarmaton töltött két nap programja kimerítő volt, de az élmény egy életre szóló gyermeknek, felnőttnek egyaránt. Külön színfoltja volt a versenynek, hogy a Vajdaságba elszármazott palócok is elhozták kincsként őrzött meséiket és csodálatosan gazdag népviseletüket.

Az meg különösen megejtő volt, ahogyan a mesemondó verseny megkezdésekor Badin Ádám kinyitotta mesefáját, melyen a magyarság és a palócság jelképei mellett a népmesei szimbólumok is ott pompáztak. A mesefa alatt zajlott a mesemondás, a mesefa látta a feszültségoldó játszószínház játékait, a mesefa kinyílt tulipánjában lakó király és királyné biztatta a mesélőket.

Pál István bácsi és **Teri néni**, a *Népművészet Mestereinek* mesemondása, éneklése, dudajátéka üde színfoltja volt a hiteles, tiszta forrásból táplálkozó néphagyomány élményszerű tolmácsolásának. Záróakkordként pedig Écsi Gyöngyi és Kováts Marcell előadásában az *Árgyélus Színház Az élet és a halál vize* című bábos előadással köszönte meg a mesemondóknak a feledhetetlen meséket.

Benko Fruzsina Borbála (Fülekpüspöki) Juli nővérével együtt a Rozmaring Palóc Nívódíj birtokosa

Zagiba Tamás (Jólész), a Táltos Palóc Nívódíj birtokosa

Koronci László (Ragyole), Csodaszarvas Nívódíjat kapta

Simko Laura (Darnya), Sólyom Palóc Nívódíjas

Néhányan a Palóc Mesemondás Mesterei közül*Beke Zoltán (Csoltó)**Szőke István (Harmac)**Szabó László (Sajószentkirály)**Kusza Ádám (Serke)*

Majoros Réka (Gyöngyössolymos), Kisködmön Díjas

Bíró Zoltán (Zabar), a Rókakoma Díjat nyerte el

Tóth Laura (Balassagyarmat), Ózike Palóc Nívódíjas

Simon Réka (Cered), Szőlő-szőlő Díjas

Badin Ádám a mesemondó gyerekekkel

A zsűri minden kategóriában egy Palóc Nívódíjat adott ki. Az *Őzike Palóc Nívódíjat* **Tóth Laura** (Balassagyarmat) nyerte, a *Sólyom Palóc Nívódíjat* **Simko Laura** (Darnya) kapta, a *Táltos Palóc Nívódíj* idei kitüntetettje **Zagiba Tamás** (Jólész) volt. **Hodovány Henriettának** (Kupuszina, Vajdaság) ítélte a zsűri a *Griffmadár Palóc Nívódíjat*, a *Csodaszarvas Palóc Nívódíjat* pedig **Koronezi László** (Ragyolc) vihette haza. A több évfolyamban nagydíjjal jutalmazott mesemondóknak ítéli oda a zsűri a *Rozmaring Palóc Nívódíjat*. Idén **Benko Fruzsina Borbálát** és testvérét, **Júliát** (Fülekpüspöki) érdemesítették erre a kitüntetésre. A legjobban öltözködő leány mesemondónak járó *Kisködmön Díj* idei nyertese **Majoros Réka** (Gyöngyössolymos), a legjobban öltözködő fiú mesemondónak járó *Cifraszűr Díj*át **Oszoli Péter** (Palást) kapta. A legízesebb beszédű mesemondónak **Simon Réka** (Cered) bizonyult, övé lett a *Szóló-szóló Díj*. A legfurfangosabb mesemondónak kijáró *Róka-koma Díj*át **Bíró Zoltán** (Zabar) érdemelte ki.

A palóc mesemondás mestere címet a következők nyerték el: **Imreze Bettina** (Méhi), **Szabó László** (Sajószentkirály), **Szóke István** (Harmac), **Beke Zoltán** (Csoltó), **Borbás Orsolya** (Rimaszombat), **Kusza Ádám** (Serke), **Mihály Gyula** (Gömörsíd), **Oszoli Gábor** (Palást), **Pál Róbert** (Medveshidegkút), **Telek Balázné** (Kazár).

Palócország Örökös Mesemondója címet kaptak: **Bartus Józsefné** (Herencsény), **Pál István** (Tereske), **Toldi István** (Kupuszina, Vajdaság) és **Vereczki Jánosné** (Iliny).

„Minden egyes mese rokona a többinek, mert az ember, akiről szólnak a mesék, mindenütt élni akar, szabadon akar élni, utódokat nemzeni, szülni, felnevelni egy jobb, igazságosabb életre. Bőséget és békét akar, olyan világot, ahol az embert nem gáncsolja el a hamisság, fenevadak nem fenyegetik, éhség, szomjúság és háború nem sanyargatja“ – mondja **Petrolay Margit**, a mese szakértője.

Köszönjük a szervezés fárasztó munkáját Fábíán Edit-nek és nagyszerű csapatának, köszönet illesse a felkészítő pedagógusokat és a tehetséges mesélőket.

Ádám Zita

A szép magyar szó ünnepe Rimaszombatban

A Tompa Mihály nevét viselő országos vers- és prózamondó verseny XVI. évfolyama a **Tompa Mihály** szobránál kezdődött. Rendhagyónak tűnhetett, ám nagyon is alkalomhoz illő volt **Buda Ferenc** verse, amelyet **Balázs István** ihletett tolmácsolásában hallgathattunk meg.

Az ünnepélyes megnyitón **Dráfi Mátyás Jászai-díjas**, érdemes művész szavalt, **Povinszky Laura** és **Kiss Gábor** zongorázott, majd a házigazdák nevében **Sebők Valéria** köszöntötte a megjelenteket. Az ünnepi beszédet **Mács József** mondta (beszéde az Agóra rovatban olvasható). A *Kulcsár Tibor-díjat* az idén **Bodnár Mária** és **Gáspár Tibor** kapta, megosztva.

Sokáig emlékezetes marad a **Kaszás Attilára** való emlékezés. A kitűnő művész korábban zsűritagként is megtisztelte a rendezvényt.

A hét kategóriában mintegy háromszáz versenyző lépett a zsűri elé.

A versenyt számos kísérőrendezvény gazdagította. Beszélgetés volt **Juhász Katalinnal** és **Szászi Zoltánnal**, fellépett a budapesti *Hólyagcirkusz Társulat*, **Gál Tamás Jevgenyij Griskovec** *Hogyan ettem kutyát* című monodrámáját mutatta be. Találkozhatott a közönség gömöri meserókkal. A **Juhász Dósa János** által vezetett beszélgetésen **Kövesdi Károly**, **Vaskői Károly**, valamint a prózaíróként is ismert **Duray Miklós** vett részt. Nagy sikert aratott **Bal-**

Díjkiosztásra várva • Gecse Attila felvétele

A szervezők egy csoportja • *Gecse Attila felvétele*

la Igor Kövesdi Károly megzenésített verseivel. Megtekinthették az érdeklődők a *Ferenczy István Irodalmi és Képzőművészeti Verseny* 2007. évi díjnyertes munkáit, a *Tücsök* című gyermeklap kiállítását, valamint a népművészeti babák kiállítását. A *Madách-Posonium Könyvkiadó Tompa Mihály Könyvesboltja* végig jelen volt a rendezvényen. A bátkai *Izgó-mozgó Kézművesműhelynek* köszönhetően kézműves-foglalkozás is gazdagította a rendezvényt.

Nem maradt el a fesztivál-újság sem, amelynek a szerkesztésében nagy szerepet vállaltak a *Tompa Mihály Református Gimnázium* diákjai.

Jövőre ismét találkozunk.

(szerk.)

Amikor valami elindul

Jó látni, tapasztalni, hogy Tornalján, ebben a sokáig elfeledettnek vélt gömői kisvárosban elindult egy folyamat, amely a provincializmus mocsarából talán kiemeli az ittenieket. Tornalja egyébként évek óta messze földön arról híres, hogy itt vannak egész évben a legjobb koncertek. Újra fontos lett a kultúra, többféle is, ugyanúgy a mélyebb, mint a kamara jellegű.

Idén áprilisban három napig a kultúra és a művészet népszerűsítése okán rendezték meg az *Európai Művészeti Napok* cím alatt futó, értéket közvetítő rendezvény-sorozatot. Utólag elmondható, sikerrel, a résztvevők és a nézők melegezésére. Ezeket mozgató meg a kultúra, a művészet, Tornalja figyelemre méltó kezdeményezése. A *Min-dentudás Egyeteme*, **Dusza János** kerámiákról tartott, kiváló előadása például már a rendezvénysorozat első napján, április 12-én több mint háromszáz érdeklődőt vonzott.

Nehéz arról írni, amiben az ember nyakig benne van. A péntek délelőtti *Art Commandó*ról is ezért nehéz, mert ha érintettként szölok róla, fohagymaszagot kiálthat az olvasó. Viszont semmiképp sem szeretném hírré, megtörtént eseménnyé degradálni a támadó művészetet mozgató *Art Commandó*t, melyet a *Rovás Polgári Társulás* tagjai hoztak el Tornaljára. Álljon itt egy, a teljesség igénye nélküli felsorolás, ki miről adott elő. **Szabó Ottó** például

szlovákul és magyarul művészettörténetről, **Juhász Katalin**, egy MP 3-as lejátszóval felfegyverkezve, a mai magyar könnyűzene haladó trendjeiről, **Mizser Attila** költő a kortárs próza és líra helyzetéről, **Gyenes Gábor** és **Václav Kinga** az építészet és más művészeti ágak átfedéseiről, illetve a grafikai technikákról, **Krúzs Judit** a land-art-ról, **Szamuélis László** filmelméletről, **Jr. Szaszák György** a képzőművészetben jelentkező interaktivitásról, a szlovák írók képviselőjében pedig **Jozef Leikert** a kortársakról. A rendhagyó oktatási órák tényleg rendhagyóak voltak. Az előadók bevonták a gyerekeket előadásukba, vetítettek, újságpapírból időspirált tekertek, játszottak, gondolkodásra készítették. A létezés imitációja helyett valós élményeket teremtettek.

Pénteken, a Művészeti Napok április 13-i rendezvényein a jelenkori ún. szlovákiai magyar irodalom élvonalával találkoztak a tornaljaiak. (A szlovákiai magyar irodalom fogalmát személy szerint nem szívesen használnám, mert az alább felsorolásra kerülő alkotók nem csupán helyhez köthetően írnak, hanem az egységes magyar irodalom élvonalában is számon tartják őket.) Tornalján olyan jeles alkotókkal találkozott a közönség, mint **Cselényi László**, **Mács József**, **Kövesdi Károly** és **Tózsér Árpád**. A városi könyvtár olvasótermében mintegy nyolcvan-százfős nézősereg fogadta őket szeretettel és odafigyeléssel, felkészülten, az élmény befogadására készen. Az írók és olvasók találkozója mondhatni maratoni hosszúságúra sikeredett. Neves íróink – akik egyáltalán nem melleleg mind-mind gömői kötődésűek – bő három óra hosszáig tartották szóval a közönséget. A tornaljaiak pedig kérdeztek, minden rezdülésre reagáltak, verseket olvastak fel, régi-régi történeteket idéztek meg. A nap irodalmi felolvasásokkal folytatódott. A *Szépírók Társasága* és a *Magyar Köztársaság Kulturális Intézete* szívésségéből Tornaljára érkezett három író, **Térey János**, **Poós Zoltán** és **Vass Tibor** olvasott fel hallgatóinak. Mindannyian a

A megjelentek között volt Kovács Magda is (a kép balszélén) Szekeres Éva felvétele

Írók és olvasóik • Szekeres Éva felvétele

mai magyar irodalom élcsapatába sorolhatók. A *Könyv utóélete* címen velük folytatott beszélgetést **Juhász Katalin** költő vezette. Ezt az irodalmi élményt már csak a legelzsántább, a legkitartóbb irodalombarátok élvezték, mert ugyanebben az időben megkezdődött **Konecz Zsuzsa** nagyszerű koncertje.

Az idén első ízben megrendezett Európai Művészeti Napoknak volt még egy fontos eseménye. A város önkormányzata a település Fő terének új nevet adományozott: 2007. április 14-étől Tornalja főterét az *Európai Művészetek Terének* nevezik. A teret egyébként a jövő év végéig teljesen át kívánják építeni, a tervek szerint több fázisban. Amire telik, azt a városi kasszából, nagyobb hányadában pedig pályázati forrásokból próbálják előteremteni a kívánt összeget (a pályázatok kidolgozása már folyamatban van). Sok munka vár az építőkre: teljes burkolatfelújítás, a zöldterületek átalakítása, a közvilágítás modernizációja, a gyalogjárók áthelyezése, szökőkút építése. De szoborparkot, kávézót, kisvárosi hangulatot árasztó létesítményeket is akarnak építeni. Az új nevet kapott tér alapkövetésére nem politikusokat, hanem az európai kultúra jeleseinak számító alkotókat hívtak. Avató beszédet Jozef Leikert, a Szlovák Írók Asszociációjának elnöke és Tózsér Árpád, Kossuth-díjas költő mondott. (Tózsér beszéde az Agóra rovatban olvasható – szerk.) Mindketten azt tartották fontosnak hangsúlyozni, hogy ma az európaiságot semmi nem tudja jobban kiemelni, mint a kultúra, a művészet. Ez pedig határtalan, s nem elválasztja a nemzeteket, nemzetiségeket, hanem összeköti őket. Hidakat kell építeni, konfliktusokat kell feloldani, megelőzni. Az alapkövetés után az Európai Művészetek Tere első köztéri szobrának alapkövét is elhelyezték. A szobor a húsz éve Tornalján tragikus körülmények közt elhunyt Dúdor Istvánnak lesz hivatott emléket állítani. Megalkotására **Cselényi Árpád**, Tornalján élő képzőművész kapott felkérést.

Az Európai Művészeti Napokról elmondható, hogy minden korosztály igényeinek igyekezett eleget tenni. A város lakossága többször kamarajellegű, máskor félezer-nél is több nézőt mozgósítani képes rendezvényeken vehetett részt. A rendezvénysorozat részeként a *Simonyi Alapítvány* szívességéből **Dúdor István Gyémánthegeyn**

című tárlatát is megtekinthette a közönség. (Ennek megnyitóbeszéde az Agóra rovatban olvasható – szerk.) Hogy lesz-e folytatás? Minden bizonnyal. Elvárható. Igény van rá.

Szászi Zoltán

„Fiaim, csak énekeljetek“ (Előad, értelmez, véleményez, értékel – Dráfi Máttyás, Jászai-díjas, érdemes művész Gömörben)

A művész rendhagyó magyarórákat tart Gömöralmágyon, Gesztetén, Várgedén, Bátkában, Sajógömörön, Tornalján alap- és középiskolásoknak. Találó példákkal, idézetekkel, s ha kell, humorral győz meg mindenkit a magyar beszéd és versmondás szépségéről, szabályairól. Az *Életutak* című kulturális rendezvénysorozat vendégeként szaval, énekel életéről, gondolkodásmódjáról, Gömörhöz fűződő kötődéseiről Gömöralmágyban és Tornalján, majd fáradságot nem ismervé tolmácsolja **Tompa Mihály** szavait: „Fiaim, csak énekeljetek!” Rimaszombatban, a *Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó Verseny* nyitóakordjaként. Másnap ugyanitt zsűrizik. E mellett kerít időt egy délutáni sétára Újbáston, ahol egykor az édesapja – akivel nem lehetett földi találkozása – kántortanítóskodott.

Lássuk, hogyan vélekedik a rendhagyó óra fontosságáról, amely **Vörösmarty Mihállyal** kezdődik és **Tózsér Árpáddal** zárul. Mi a tapasztalata: van-e igény a minőségre törekvő dolgok iránt? Milyen a készség a befogadó részéről: érti vagy csak hallja egy-egy költő, író gondolatát? Milyen a hangulat? Egyáltalán, érdemes ma energiát áldozni ilyesmire?

Dráfi Máttyás:

„Aki valamit közölni akar, az ne önmagát, hanem a közönségét keresse. Én a közönséget, a hallgatóságot sohasem rétegezem, mert az úgyis magától megtörténik. Ha az előadó egy igazi költővel összefog, kellő áhítatot képes teremteni. Ez egy kollektív játék, ahol a figyelem fegyelmet

A sajógömöri alapiskolában • Benedek László felvétele

Bejegyzés az emlékkönyvbe • Benedek László felvétele

szül, és jó esetben a fantáziánk segítségével együtt derítjük ki a piktorral, a fürdőszobába benyitva, vajon mi gondja akadhatott a leendő modellnek. Az előadásnak úgy kellene irányítania a közönség figyelmét, hogy az maga jöjjön rá a mondanivalóra. Nagyon kell vigyázni, hogy ne direkt módon, didaktikusan tölcsezzük a gyerekekre, hogy a szerző ezzel a művével azt akarta mondani, hogy... Ne tegyüek! Az előadónak úgy kell tolmácsolnia egy-egy művet, hogy a gondolat, amelyet eredetileg képviselt, eljuthasson a befogadóhoz. Az sem baj, ha »csak« kellemesen szórakozik, kikapcsolódik. Hogy kit mi szórakoztat, újabb érdekes téma, külön beszélgetést érdemelne. Minden művészetben fontos az alázat, amely nem engedi, hogy a fontossági sorrend felboruljon. Vallom, hogy a szerzőt kell megszólaltatni, legyen az író vagy költő, olyan módon, hogy művét az előadó megfelelően tolmácsolja. Nem az a lényeg, hogy kinek a bőrébe bújok, hanem hogyan. A cél mindig ugyanaz. Ha jó az egész, akkor én is jónak lehetek a részese. Teszem ezt örömmel, úgymond, élvezve a játékot. A jó előadás megérinti a közönség lelkét, megsimogatja a szíveket, érzékeny ujjakkal játszik az érzelmek húrjain, behatol az értelem legmélyebb zugaiba, labirintusaiba.

A vers gyönyörű dolog, vele foglalkozni élmény, érzelmi kikapcsolódás, lelki felüdülés. A költemény a legtömörebb monodrámája, hiszen a szavaló egy szál magában viszi vásárra a bőrt, és minden versben ott feszül az élet-érzelem-értelem hármásának tragédiája; vagy éppen a vidámság, a felszabadultság, az öröm viháncol benne. Ami engem illet, a lírai hangvételű, szerelmes verseket éppúgy szeretem, mint a forradalmi, búskomor, szomorúakat, és igen fontosnak tartom a humort, mint az élet elviselhetőségének egyik kitűnő eszközt. Ezért, ha alkalom adódik, szívesen mondom el **Heltai Jenő**, **Karinthy Frigyes**, **Darvas Szilárd** verseit. Mindig csodáltam azokat a költőket, akiknél a rím és a ritmus együtt van, és még gondolatot is közvetítenek. A versnek ritmusa van, összecsengenek a rímei, melyeknek még akkor is el kell jutniuk a fülig, ha a mondat nem a sor végén ér a pontig vagy a vesszőig. Nekem a főiskolán a szlovák színművészet nagyja, **Viliam Záborský** nyelvtől függetlenül fantasztikusan fontos, gyönyörű dolgot tanított meg: a verssor végét mindig be kell tartani, azért, hogy a rím kicsendüljön, függetlenül attól, van-e írásjel, vagy nincsen. Nem kell léleg-

zetvételnél, elég csak egy szösszenetnyi szünet, de azt be kell tartani. **Kosztolányi** írja, hogy természetesen szavalni: fából vaskarika. A vers nem természetes szöveg – érdekes, hogy a színpadi szöveggel ellentétben én mégis verset tanulok könnyen –, de törekszik valamilyen természet-szerűség felé.

Az igazi költemény sohasem hivalkodó. Szerényen húzódik meg a művészetek kavalkádjának zugaiban, akár az ibolya az avar alatt, és izzásával melegít, erejével lánggra lobbant, gondolatiságával erőt ad, ritmusával és dallamával szórakoztat. Kiemeli olvasóját a mindennapok szürkeségéből. Ajánlom gyógyírül mindenkinek. Könyörgés című kazettámon magyar klasszikusok művei hallhatók, karácsonyi válogatásomban dalok és költemények váltakoznak, és készítettem egy kazettát nyugati és tengerentúli költők alkotásaiból is. Most a szlovákiai magyar poéták következnek, velük szemben még adósnak érzem magam. Nem tagadom, hogy tradicionális nézeteket vallok, szeretem a világos színműveket, verseket. Ez nem jelenti azt, hogy elvetem a modern művészetet. Én azt tartanám ideálisnak és szerencsésnek, ha a televízióban esténként fő műsoridőben a magyar lírának vagy a világirodalomnak legalább egy-egy gyöngyszeme elhangzana a képernyőn. Reménykedem, hogy egyszer ez az álmom is megvalósul.“

Balázs Emese

Könyvről – könyvre

Kőbölkuti Katalin (szerk.): **Fábián Gyula** (Vasi életrajzi bibliográfiák XXXVIII., Berzsenyi Dániel Könyvtár, Szombathely, 2004. 64 o.)

Fábián Gyula tanár, etnográfus, ifjúsági író és festőművész 1884-ben született Losoncon. Életrajzi bibliográfiáját születésének 120. évfordulója alkalmából életének, tevékenységének későbbi helyszínén, Szombathelyen adták ki. A kötet első fejezetében felsorolt néprajzi tanulmányai (melyek 1907 és 1916 között a *Néprajzi Értesítőben* és az *Ethnographiában* jelentek meg) egyértelműen kijelölik helyét a szlovákiai magyar néprajzudomány történetében **Thain János** és **Tichy Kálmán** mellett, hiszen hozzájuk hasonlóan, ám őket megelőzve szerzett rajztanári oklevelet a budapesti Országos Magyar Királyi Mintarajziskola és Rajztanárképzőben (a mai Képzőművészeti Egyetem elődje), majd tanulmányai hatására fordult Losonc és szűkebb környékének népművészete felé. Rajzain – melyek **Malonyay Dezső**: *A magyar népművészete* című reprezentatív művének a palóc díszítőművészetet bemutató 5. kötetében és *A magyarság nép-*

zi tanulmányai (melyek 1907 és 1916 között a *Néprajzi Értesítőben* és az *Ethnographiában* jelentek meg) egyértelműen kijelölik helyét a szlovákiai magyar néprajzudomány történetében **Thain János** és **Tichy Kálmán** mellett, hiszen hozzájuk hasonlóan, ám őket megelőzve szerzett rajztanári oklevelet a budapesti Országos Magyar Királyi Mintarajziskola és Rajztanárképzőben (a mai Képzőművészeti Egyetem elődje), majd tanulmányai hatására fordult Losonc és szűkebb környékének népművészete felé. Rajzain – melyek **Malonyay Dezső**: *A magyar népművészete* című reprezentatív művének a palóc díszítőművészetet bemutató 5. kötetében és *A magyarság nép-*

rajza kötetekben is képviselték az észak-nógrádi magyarságot – megörökítette a palóc hímes tojások, ködmönök, cifraszűrök és szőttek ornamentikáját, amivel pótolhatatlan forrásanyagot szolgáltatott a mai kutatások számára is. Rövidebb szépirodalmi írásai közül néhány szintén Losoncon játszódik.

A kötet második részéből, amely számba veszi a Fábían Gyuláról szóló cikkeket és tanulmányokat, kiderül, hogy Felvidéken neves szülöttünkkel az 1980-as évek óta (amikor születésének 100. évfordulója alkalmából a losonci **Sólyom László** két cikket publikált) senki nem foglalkozott. Sajnos **Liszka József** *A szlovákiai magyarok néprajza* című műve sem említi a Csehszlovákia megalakulását megelőző néprajzos nemzedék jelentős alakjai között. Reméljük, ezen az áldatlan helyzeten a közeljövőben sikerül változtatnunk e hasznos bibliográfia segítségével.

(Agócs Attila)

Köbölkuti Katalin (szerk.): **Fábían Gyula emlékezete** (Bertzsenyi Dániel Könyvtár és a Savaria Múzeum, Szombathely, 2007. 124 o.)

A kötet első részében a Fábían Gyula születésének 120. évfordulója alkalmából a szombathelyi Bertzsenyi Dániel Könyvtárban rendezett emlékülésen elhangzott előadások szövegét adja közre. A felszólalók közt voltak a közéletben ma is jelen-

tős szerepet betöltő Fábían-leszármazottak (fia, **Fábían Pál** a *Nyelvtudományi Bizottság* elnöke, unokái, **Fábían Dénes Zoltán** grafikus, képzőművészeti restaurátor és **Kovács Árpád**, az *Állami Számvevőszék* elnöke), akik – megosztva személyes emlékeiket a hallgatósággal, s immár az olvasókkal is – kibővítették Szombathely két világháború közti kulturális és művészeti életéről meglévő ismereteinket. Memoárjaik mellett **Gál József** művelődéstörténeti, **Hargitai Helga** irodalomtörténeti, valamint **Illés Péter** néprajzi tanulmánya segíti az olvasót a heterogén hagyaték egyes szegmenseinek megértésében. A hat írásból megismerhetjük a losonci kőművesmester fiát, akiből apja inkább iparost szeretett volna, mint művészt; az ifjúsági író, akinek tehetségére **Benedek Elek** is felfigyelt; a műkedvelő zenészt, aki szópárbajba keveredett **Kodály Zoltánnal**... Tehát a sokoldalú embert, aki Fábían Pál szavaival élve „*öntudatos felvidékisége ellenére azonosult az öt befogadó nyugatdunántúliakkal*“. Díszítményorientált „nép-rajzi“ írásait Illés Péter helyezi el a magyar néprajz tudománytörténeti kontextusába, példaképei – **Bátky Zsigmond**, **Györffy István** és **Viski Károly** – mellé. Tanulmánya, amely egyben afféle bevezető is Fábían *A jáki gerencserek* című etnográfiai munkájának a kötet második felében publikált reprintjéhez, kiváló támpont lehet a fábíáni életmű palóc szülőföldet érintő részeinek megértéséhez és köztudatba való emeléséhez.

(Agócs Attila)

Sárközi Sebestyén: A történeti Torna megye településtopográfiája a kezdetektől a 18. század elejéig. (Perkupa–Miskolc, 2006. Kiadta a Galyasági Településszövetség. 120 oldal, 17 fekete-fehér szövegközi ábrával, 3 térképpel + 8 tábla színes fényképpel.)

A történeti Torna megye Magyarország legkisebb megyéje volt. Napjainkban 42 települést számlálhatunk területén, pontosan a felét, tehát 21-et Magyarországon, 21-et pedig Szlovákiában. Ám ebben a kötetben ennél lényegesen több, összesen 62 település leírását találjuk az államalapítástól egészen a török-kor végéig, a 18. század elejéig. Ez a magas szám azzal magyarázható, hogy a szerző részben közzétett, részben még közöletlen kéziratokra és levéltári forrásokra alapozva számba veszi azokat a településeket is, amelyek az évszázadok során elpusztultak. Ezek többsége a térképen biztonsággal elhelyezhető, ám olyan is akad közöttük, amelyet egyelőre nem tudunk teljes bizonyossággal lokalizálni.

A szerzői előszó és a megye vázlatos történeti áttekintését taglaló fejezetek (melyeknek szlovák fordítása is olvasható a kötetben) után abc-sorrendbe szedve követik egymást a települések.

Az egyes települések leírása négyes egységben történik. Először a dokumentumokban fellelhető névalakok, névváltozatok olvashatók előfordulási évszámmal együtt, kiegészítve a keletkezésre is utaló névetimológiával. Ezt követően a település földrajzi leírására, körülhatárolására kerül sor. A harmadik egységben olvashatunk a település történetéről, kezdve az első írásos említéstől, az esetleges újratelepülésen keresztül az adóösszeírásokban szereplő és egyéb népességtörténeti adatokig. Végül a negyedik egységben az esetlegesen fellelhető régészeti és építészeti emlékek (várak, templomok, kúriák) és a rájuk vonatkozó történeti adatok vannak felsorolva.

A munkát gazdag jegyzetapparátus, tiszteletet parancsoló, valóban bőséges irodalomjegyzék, valamint névmutatató és a kötet elején olvasható tartalomjegyzék teszi teljessé. Ezek is arra utalnak, hogy a mű tudományos igényességgel íródott, elsősorban a szakmabeliek érdeklődésére tarthat számot.

A címlapon és a nyolc színes táblán a térség kitűnő fotósa, **Jozef Peniaško** felvételei, közöttük több légi felvétel látható. Ezek segítségével még szemléletesebbé válik ez a gyönyörűséges történeti táj.

(Bodnár Mónika)